

REPERE METODOLOGICE DE ORGANIZARE
A PROCESULUI EDUCAȚIONAL LA DISCIPLINELE ȘCOLARE
EDUCAȚIE CIVICĂ ȘI EDUCAȚIE PENTRU SOCIETATE
în anul de studii 2019-2020

I. Preliminarii

Conform *Codului Educației* (2014), idealul educațional al școlii din Republica Moldova constă în „*formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate*”. În acest scop, *Codul educației* stabilește competențele sociale și civice printre cele 9 competențe-cheie pe care școala trebuie să le formeze elevilor.

Disciplina *Educație civică* constituie disciplina școlară de referință pentru formarea competențelor sociale și civice și urmare a dezvoltării politicilor curriculare din 2018 a fost reconceptualizată și redenumită în *Educație pentru societate* având la bază *Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului* (2010) ce încurajează includerea educației pentru cetățenie și drepturile omului în curriculum-ul pentru educația preșcolară și învățământul general și profesional. Educația pentru cetățenie democratică (ECD) se concentrează, în primul rând, asupra drepturilor, responsabilităților și participării active, în relație cu dimensiunea civică, politică, socială, economică, juridică și culturală a societății, în timp ce Educația pentru drepturile omului (EDO) are în vedere spectrul mai larg al drepturilor și libertăților fundamentale în fiecare aspect al vieții oamenilor. Aceste domenii educaționale sunt interdependente și se sprijină reciproc.

În conformitate cu ordinul MECC nr. 919 din 19 iulie 2019 *Cu privire la implementarea curriculumului național în anul de studii 2019-2020*, procesul educațional la disciplina *Educație pentru societate*, urmează să fie proiectat pentru clasele V-VI și X-XI, în baza curriculumului la disciplină, aprobat prin ordinul MECC nr. 1124 din 20 iunie 2018.

În anul curent de studii, în clasele VII-IX și a XII-a, procesul educațional la disciplina *Educație civică* vă fi organizat în baza curriculumului la Educația civică, aprobat prin ordinul ME nr. 244 din 27.04.2010.

Curriculumul la *Educația civică* (2010) specifică că scopul disciplinei este „...*formarea calităților cetățeanului activ și responsabil, promotor al valorilor naționale, general-umane și democratice, capabil să-și asume responsabilitatea pentru propriul destin și destinul comunității*”.

Curriculumul la disciplina *Educație pentru societate* (2018) stabilește drept scop „*dezvoltarea la elevi a competențelor pentru cultură democratică*”. *Competențele pentru cultură democratică* (Consiliul Europei, 2010/ 2018) sunt considerate **competențe specifice ale disciplinei Educație pentru societate**, grupate convențional în 4 componente de bază: 1) *valori*; 2) *atitudini*; 3) *abilități*; 4) *cunoștințe și înțelegere critică*.

Competențele pentru cultură democratică sunt dezvoltate prin intermediul **abordărilor centrate asupra procesului de învățare**, precum și prin **abordările focusate pe conținuturile învățării**. Printre abordările axate asupra procesului de învățare menționăm: modelarea într-un mod democratic a atitudinilor și comportamentelor, organizarea democratică a proceselor în sala de clasă, învățarea prin

cooperare și în baza proiectului. Aplicarea intercorelată a acestor abordări sprijină elevii să devină tineri cetățeni care:

- cunosc drepturile și libertățile omului și înțeleg condițiile/ factorii de care depind acestea (învățarea *despre* democrație și drepturile omului);
- au experiența clasei/ școlii ca o micro-societate care respectă libertățile și egalitatea elevilor săi și sunt pregătiți pentru exercitarea drepturilor lor și pentru respectarea drepturilor celorlalți (învățarea *prin* democrație și drepturile omului);
- sunt capabili și încrezători să își exercite drepturile, cu un simț de responsabilitate matur față de ceilalți și față de comunitatea lor (învățarea *pentru* democrație și drepturile omului).

II. Curriculumul scris/stabilit

În anul de studii 2019-2020 formatul actelor normative școlare de tip reglator, specifice disciplinei școlare **Educației pentru societate/ Educației civice**, (EPS/EC) include:

Documentele de curriculă enumerate în *Reprele metodologice de organizare a procesului educațional la Educație civică, în anul de studii 2017-2018* (https://mecc.gov.md/sites/default/files/educatia_civica_repere_metodologice_rom.pdf).

- Curriculumul la disciplina **Educație pentru societate** pentru învățământul gimnazial și liceal, aprobat prin ordinul MECC nr.1124 din 20 iunie 2018;
- Ghidul de implementare a Curriculumului la disciplina **Educație pentru societate**, ediția 2018;
- Suporturile didactice la disciplina **Educație pentru societate** pentru clasele V-VI și X-XI (pentru pilotare).
- Metodologia de evaluare prin descriptori la disciplina **Educație pentru societate**, revizuită 2019;
- Planul cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2019-2020, aprobat prin ordinul MECC nr. 321 din 29 martie 2019.

Conform Planului-cadru pentru anul curent de studii, **Educație pentru societate/Educație civică** face parte din aria curriculară Educație socioumanistică, cu statut de:

- disciplină obligatorie în învățământul gimnazial (clasa a V-a – a IX-a) și în ciclul liceal pentru modelul I, III (clasa a X-a) și pentru modelul IV (clasele X-XII);
- disciplină la alegere în ciclul liceal pentru modelul I (clasele XI-XII), modelul II, III (clasele XI-XII).

III. Curriculumul predat / operaționalizat

În vederea implementării prevederilor curriculumului scris, cadrele didactice și manageriale vor asigura organizarea procesului educațional la disciplina școlară **Educație pentru societate/Educație civică** în formatul stipulat de Planul-cadru:

- ✓ pentru ciclul gimnazial (clasele a V-a – a IX-a) – 1 oră săptămânal (34 de ore anual);
- pentru ciclul liceal, administrare conform modelelor la mai jos:

Modelul Planului-cadru ales de instituțiile de învățământ	Statutul disciplinei	Clasa /nr. ore		
		X	XI	XII
MODELUL I (Plan-cadru pentru clasa X, ambele profiluri.	Disciplină obligatorie	2		
MODELUL I (Plan-cadru pentru clasele XI-XII, profil REAL	Componenta variabilă		1	1
MODELUL I. (Plan-cadru pentru clasele XI-XII liceale, profil UMANIST)	Disciplină specifică profilului		1	1
MODELUL II. Plan-cadru pentru învățământul liceal (pentru LICEU TEORETIC cu profil REAL și profil UMANIST)	Disciplină obligatorie	1	1	
MODELUL II Plan-cadru pentru învățământul liceal (pentru LICEU TEORETIC cu profil REAL) – 2.7.1.	Disciplină la alegere	2		

MODELUL II Plan-cadru pentru învățământul liceal (pentru LICEU TEORETIC cu profil UMANIST)	<i>Disciplină obligatorie</i>	2		
MODELUL III, profil UMANIST, REAL	<i>Disciplină obligatorie</i>	1		
MODELUL III, profil UMANIST, REAL	<i>Disciplină la alegere</i>		1	1

IV. Aspecte didactice și de management ale procesului educațional la disciplină

La proiectarea și desfășurarea procesului educațional la Educația civică în clasele VI-IX și a XII se va respecta reeșalonarea unităților de conținut după cum urmează.

Clasa	Unități de conținut	Nr. de ore
VII	Omul – ființă socială	10
	Societatea democratică	16
	Viața – valoare personală și socială	8
VIII	Omul – ființă socială	8
	Societatea democratică	18
	Viața – valoare personală și socială	8
IX	Omul – ființă socială	7
	Societatea democratică	18
	Viața – valoare personală și socială	9
XII	Omul – ființă socială	8
	Legea – instrument de protecție a persoanei	18
	Viața și sănătatea – valori personale și sociale	8

*Notă: Unitățile de conținut cu un număr modificat de ore sunt indicate în tabel cu **Bold** .

Unitatea de conținut *Dezvoltarea personală și orientarea pentru carieră* (ciclul gimnazial)/*Creșterea personală și orientarea pentru carieră* (ciclul gimnazial)/ este transferată în conținuturile curriculare ale curriculumului la disciplina *Dezvoltare personală* (aprobat conform ordinului MECC nr. 1124 din 20.07.2018). Conform Planului de învățământ pentru anul de studii 2019-2020, disciplina *Dezvoltare personală* constituie disciplină obligatorie pentru clasele I-XII.

În scopul implementării eficiente a prevederilor curriculare, administrația instituției de învățământ:

- va repartiza orele de *Educație pentru societate* în clasele V-VI și X-XI, în mod **obligatoriu**, cadrelor didactice care au participat la stagiile de formare privind implementarea curriculumului la disciplină, desfășurate în perioada august 2018 – august 2019.
- va acorda **norma didactică** la disciplină cadrului didactic care are formare inițială la *Educația civică*, precum și la disciplinele din aria curriculară „*Educație socioumanistică*“ și care poate contribui într-un mod autentic la formarea competențelor civice și sociale, precum și la organizarea democratică a proceselor în sala de clasă, valorizând necondiționat demnitatea fiecărui elev, drepturile omului și diversitatea culturală;
- va asigura **participarea** cadrelor didactice la disciplină la stagiile de formare privind implementarea curriculumului la disciplină, desfășurate pe parcursul anului școlar 2019-2020.
- va include în proiectarea activității Comisiei metodice pentru anul 2019 -2020 activități de familiarizare cu instrumentele curriculare la disciplina *Educație pentru societate*.

În atenția comunității educaționale a profesorilor de Educație civică: în anul de studii 2019-2020 se recomandă

- **tema de cercetare la clasă:**

„Valorificarea activităților de învățare bazate pe proiect în procesul formare a competențelor pentru o cultură democratică”;

- **domeniile de extindere a experiențelor didactice și metodologice** pentru Comisiile metodice raionale și a ariei curriculare *Educație socioumanistică* din instituțiile de învățământ secundar general se recomandă analiza experienței didactice prin prisma următoarelor subiecte:

- *Strategii didactice de valorizare a demnității umane, a drepturilor omului și a diversității culturale;*
- *Implicarea elevilor în activități de monitorizare a drepturilor omului/ copilului;*
- *Abordări didactice de formare a competențelor civice și sociale;*
- *Formarea competențelor de participare a elevilor la procesul decizional privind toate aspectele care afectează viața copilului în instituția de învățământ;*
- *Formarea comportamentului civic și responsabil prin implicarea în activități de voluntariat;*
- *Proceduri și instrumente de evaluare a competențelor la Educația civică;*

Responsabilii de organizarea procesului educațional la *Educația pentru societate/Educația civică* din cadrul Organelor locale de specialitate în domeniul învățământului (OLSDÎ):

- vor respecta contextul tematic nominalizat în activitatea de asistență metodică, monitorizare a cadrului de implementare a curricula în instituțiile de învățământ din subordine;
- vor delega 2 formatori locali, o dată la două luni, la stagiul de formare a formatorilor la disciplina Educație pentru societate;
- vor asigura procesul de formare a cadrelor didactice la disciplină, o dată la două luni, la nivel local.

În anul de învățământ 2019-2020, Concursul republican **Turnamentul în domeniul Drepturilor Copilului/ Omului** se va desfășura în conformitate cu *Regulamentul de desfășurare a concursului*, aprobat prin ordinul MECC nr. 224 din 23 februarie 2019.

OLSDÎ vor asigura:

- desfășurarea etapei locale (septembrie 2019 – ianuarie 2020);
- desfășurarea etapei raionale/ municipale (februarie – martie 2020);
- delegarea pentru participarea la etapa republicană (aprilie – mai 2020).

V. Contexte didactice de implementare a Curriculumului

Mecanismele de implementare a Curriculumului includ:

- implementarea prevederilor *Curriculumului la disciplină* privind dezvoltarea la elevi a competențelor civice și sociale;
- recomandările din *Ghidul metodologic de implementare a Curriculumului la Educația civică, Ghidului de implementare a Curriculumului la Educație pentru societate*, luând în considerare nevoile copiilor/ adolescenților cu cerințe educaționale speciale;
- dezvoltarea competențelor civice și sociale prin intermediul abordării transversale și transdisciplinare, repartizând orele după unități de învățare/ subiecte controversate în funcție de obiective, probleme/ nevoi reale ale clasei sau a unui grup de copii, disponibilitatea resurselor educaționale etc., și, nu în ultimul rând, consultând permanent și ținând cont de opinia elevilor;

- formarea continuă a cadrelor didactice pentru implementarea eficientă a prevederilor curriculare la *Educația pentru societate/Educația civică*;
- monitorizarea implementării disciplinelor în instituțiile de învățământ, inclusiv prin oferirea asistenței metodologice, de către factorii de decizie, cadrele didactice, părinți, reprezentanții societății civile.

Elementul de noutate, inclus în curriculum, sunt *activitățile de învățare în baza proiectului*. Lucrul asupra proiectului este o abordare pedagogică cea mai relevantă pentru dezvoltarea competențelor pentru cultură democratică, deoarece contribuie simultan la achiziționarea atitudinilor, abilităților, cunoștințelor și înțelegerii critice și la formarea valorilor. De asemenea, proiectul ca metodă de învățare, poate aborda o temă/ subiect într-un mod transcurricular și transdisciplinar, elevii având oportunitatea de a crea propriul produs. Pentru a observa și evalua manifestările competențelor pentru cultură democratică se recomandă ca activitățile de învățare bazate pe proiect, în special la treapta gimnazială, să fie realizate în grupuri mici sau de toată clasa.

Activitățile de învățare bazate pe proiect sugerate în acest curriculum, sunt de 3 tipuri: *centrate pe gestionarea aspectelor la nivelul clasei/ școlii*, *centrate pe propunerea de politici publice* (demers, petiție, propuneri pentru modificarea unui regulament, reguli, legi etc.) și *centrate pe servicii în beneficiul comunității și/ sau pentru grupurile de persoane aflate în dificultate* (acțiuni de sensibilizare a comunității, acțiuni ecologice, acțiuni de voluntariat etc).

Caracteristici ale învățării bazate pe proiect:

- Focalizarea pe dezvoltarea competențelor;
- Selectarea unei probleme provocatoare sau întrebări deschise pentru cercetare;
- Cercetare și documentarea problemei/ întrebării;
- Autenticitate (să reiasă din nevoile unui/ unor grupuri de persoane sau ale comunității);
- Decizia asupra realizării proiectului aparține grupului de elevi;
- Realizarea unui produs care este prezentat și se oferă feedback;
- Revizuirea produsului după feedbackul primit de la colegi și profesor;
- Reflectare asupra experienței de învățare

Pași în elaborarea proiectului: identificarea problemelor comunității ce necesită rezolvare; selectarea problemei-cheie; culegerea de informații/ date despre problema selectată; elaborarea unei politici de politică publică sau a unei schițe de proiect; dezvoltarea unui plan de acțiune; completarea a portofoliului echipei/clasei cu materiale acumulate la etapele anterioare; prezentarea proiectului/portofoliului; reflecții asupra experienței.

Rolul cadrului didactic în activitățile de învățare în baza proiectului este de a fi facilitatorul procesului de învățare. Elevii urmează instrucțiunile oferite despre fiecare pas/ etapă a proiectului, dar conținutul, metodele de lucru, deciziile aparțin în exclusivitate elevilor. Instrumentul de bază al profesorului este întrebarea, nu răspunsul. De asemenea, profesorul va monitoriza și va încuraja elevii să coopereze, să se ajute reciproc, să ofere feedback și să reflecteze asupra celor explorate și cum au interacționat între ei.

VI. Sugestii privind proiectarea didactică și evaluarea

La elaborarea proiectului didactic de lungă durată la disciplină, în funcție de clasă, profesorul va respecta prevederile documentelor de curriculum enumerate în prezentul document, precum și recomandările în cadrul stagiilor de formare, desfășurate de către minister, în vederea implementării disciplinei.

La disciplina Educație pentru societate, proiectarea de lungă durată pentru clasele V-VI și X-XI, se va realiza progresiv, la începutul fiecărei unități de învățare.

În acest context, proiectarea demersului didactic se va realiza prin respectarea traseului logic: *competențe specifice* – descriptori de competență - *unități de competență* – *conținuturi/unități de conținuturi* – *activități de învățare și evaluare*. Pentru fiecare lecție profesorul va formula obiective operaționale care rezultă din sub-competențele/ unitățile de competențe.

În cadrul proiectării de scurtă durată, profesorul va ierarhiza, conform taxonomiei lui Bloom, obiectivele operaționale care vor viza subiectul lecției. Drept rezultat, profesorul va propune sarcini de învățare pentru a contribui la formarea competențelor specifice ale fiecărui elev, contribuind astfel la incluziunea și progresul tuturor elevilor.

În alegerea strategiilor didactice se recomandă utilizarea celor care facilitează învățarea prin experimentarea proprie a unor situații și rezolvarea de probleme, în loc de a primi răspunsurile de la altcineva, inclusiv: jocul de rol, studiul de caz, dezbateră, conversația euristică, simularea, exercițiul, algoritmizarea, problematizarea etc.

Tema pentru acasă la disciplina Educație pentru societate nu este obligatorie la toate unitățile de conținut curriculare. Cadrul didactic face înscrieri în catalog, la rubrica „Sarcini de învățare”, doar atunci când aceasta este planificată.

În atenția comunității educaționale din instituțiile de învățământ general, elevilor și părinților:

Evaluarea la disciplina *Educație civică* (clasele VII-IX și a XII) se va realiza prin note.

Evaluarea la disciplina reconceptualizată *Educație pentru societate* (clasele V-VI și X-XI-a) se va realiza prin descriptori în conformitate cu *Metodologia de evaluare prin descriptori la Educația pentru societate*, revizuită în anul 2019.

În procesului de evaluare la *Educația pentru societate/Educația civică* cadrele didactice vor ține cont de aspectele metodologice revizuite de evaluare a competențelor pentru o cultură democratică, ce oferă informații esențiale profesorului, elevului și părinților despre procesul de învățare. Evaluarea poate servi unei largi varietăți de **scopuri**, printre care menționăm:

- pentru a obține o descriere și înțelegere a progresului elevilor în dezvoltarea competențelor lor;
- pentru a identifica progresele actuale ale elevilor și obiectivele viitoare ale învățării, astfel încât predarea ulterioară să poată fi adaptată, permițând elevilor să atingă aceste obiective;
- pentru a identifica dificultățile specifice de învățare pe care elevii le-ar putea întâmpina, astfel încât programul ulterior să poată fi adaptat pentru a ajuta elevii să le depășească.

Evaluarea competențelor este parte componentă a procesului de învățare. Prin urmare, aceasta va reflecta valorile democratice și va împuternici/ abilita elevii să acționeze, va respecta întotdeauna demnitatea și drepturile elevului și va fi ghidată de următoarele **reguli generale**:

- Elevii nu trebuie să fie supuși unui stres permanent prin evaluări la nesfârșit.
- Elevii au dreptul la intimitate și confidențialitate, în special în ceea ce privește valorile și atitudinile lor.
- Comunicarea cu precauție a rezultatelor evaluării, astfel încât să-l încurajeze să continue următorul nivel de dezvoltare.
- Feedback-ul oferit elevilor ar trebui să se concentreze mai degrabă asupra rezultatelor pozitive decât asupra celor negative.

- Pot exista cazuri și situații în care nu ar trebui efectuate evaluări, deoarece subiectele sunt prea sensibile pentru unii elevi.

Utilizarea descriptorilor

Pentru evaluarea competențelor pentru o cultură democratică au fost elaborați descriptori pentru toate cele 20 de competențe. Acești descriptori oferă un set de descrieri pozitive ale comportamentelor observabile, care indică faptul că o persoană a atins un anumit nivel de experiență într-o anumită competență/ grup de competențe. Descriptorii au fost formulați în mod similar cu modul de formulare a "rezultatelor învățării". Evaluarea bazată pe observarea comportamentelor specificate în descriptori pot dezvălui competențele elevilor, dacă are loc într-o perioadă rezonabilă de timp și în diferite situații. O astfel de evaluare poate indica, de asemenea, unitățile de competență la care profesorii trebuie să mai lucreze și poate fi folosită la proiectarea activităților de învățare.

Metode de evaluare

Există multe metode potențial disponibile de evaluare a valorilor, atitudinilor, abilităților, cunoștințelor și a înțelegerii critice a elevilor. Acestea includ: liste de verificare, fișe de observare, jurnale deschise-închise, jurnal reflexiv, reflecții structurate autobiografice, evaluarea reciprocă, evaluarea observațională, evaluarea în baza proiectului, evaluarea portofoliului etc.

Evaluarea observațională

Profesorul sau un alt evaluator observă comportamentul elevului pentru a stabili manifestarea unei competențe/ grup de competențe, în funcție de circumstanțele situaționale în schimbare. Aceste date trebuie înregistrate în *Fișa de observare a comportamentului elevului*.

Evaluarea portofoliului

Portofoliul este un instrument opțional de evaluare a competențelor. Un portofoliu este o colectare sistematică și cumulativă a materialelor produse de către elev ca dovadă a eforturilor și a competenței sale. Elevul decide asupra formei și materialelor care pot fi incluse în portofoliu, reflectează și explică relevanța conținutului acestuia. Folosirea portofoliului are un beneficiu suplimentar, permițând elevilor utilizarea materialelor electronice, fișierelor audio și multimedia. Portofoliul trebuie adaptat nevoilor și capacităților în evoluție ale elevului, programelor și contextelor educaționale.

Evaluarea în baza proiectului

Evaluarea în baza proiectului este parte integrantă a învățării bazate pe proiect. Acesta poate fi folosit pentru a asigura faptul că elevii au o activitate mai largă, nu numai în sala de clasă, dar și în lumea socială, civică sau politică. Pentru a maximiza rezultatele elevilor, proiectele trebuie să se bazeze pe probleme sau situații din viața/comunitatea lor, astfel proiectele capătă validitate. Proiectele pot fi întreprinse fie în mod independent, fie în grup, și pot solicita elevilor să se angajeze în procesul de luare a deciziilor, de elaborare a unor politici publice, activități de investigare și rezolvare a problemelor ca parte a proiectului.

Jurnale deschise-închise, jurnal reflexiv, reflecții autobiografice structurate

Aceste metode necesită ca elevul să înregistreze și să reflecteze asupra propriului comportament, a învățării și a dezvoltării personale. Înregistrarea produsă este, de obicei, un text scris, dar ar putea include și auto-exprimări non-verbale sau lucrări de artă. Reflecțiile pot fi structurate în mod liber de către elev sau pot fi structurate prin utilizarea unui format/ algoritm specific, care a fost conceput pentru a se asigura că reflecțiile oferă dovezi clare privind rezultatele învățării specifice care sunt evaluate.

VII. Sugestii privind asigurarea didactică

În anul de studii 2019-2020, în scopul realizării procesului educațional la *Educația pentru societate/Educația civică*; rămân în vigoare sursele didactice enumerate detaliat în *Sugestiile metodologice de organizare a procesului educațional la Educația civică în anul de studii 2018-2019* ([https://mecc.gov.md/sites/default/files/21 ed. civica ed. pt societate ro 2018-2019 final.pdf](https://mecc.gov.md/sites/default/files/21_ed_civica_ed_pt_societate_ro_2018-2019_final.pdf)) lista fiind completată cu materiale suport:

- Ghidului profesorului la disciplina opțională „*Educație pentru drepturile omului și Educație pentru Cetățenia Democratică*”, Chișinău, editura Gunivas, 2019, ISBN 978-9975-3160-9-5;
- Suportul didactic la disciplina *Educație pentru societate* pentru clasele V-VI și X-XI (pentru pilotare);
- Materialele de suport, aplicate și analizate în cadrul stagiilor de formare, desfășurate bilunar, de către MECC. ,

Corina Lungu, coordonator grup autori, consultant principal, Ministerului Educației, Culturii și Cercetării,

Iosif Moldovanu, consultant-facilitator, Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului (CIDDC)

Galina Gumen, șefa Centrului Metodic, Direcția învățământ, tineret și sport Briceni